

Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi

İlker KÖSTERELİOĞLU¹

ÖZ

Bu çalışmanın amacı engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumların belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek elde etmektir. Ölçek geliştirme çalışması Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 150 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Güvenirlilik çalışması sonrasında 20 maddeye indirgenen ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.89'dur. Yapı geçerliği için başvurulan KMO Barlett katsayısı 0.79 olarak saptanmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçeğin beş faktörde toplandığı ve belirlenen faktörlerin varyansın (% 61,78)'ini açıkladığı saptanmıştır. Elde edilen bulgulara dayanarak yapı geçerliliğine sahip, 20 madde ve 5 faktörlü yapıya sahip bir ölçek oluşturulmuştur. Geliştirilen ölçek alanda yürütülecek araştırmalarda ve engelli bireylerin eğitim gördüğü kurumlarda hizmet verecek personelin belirlenmesinde fikir vermesi açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Engelli bireylerin eğitilmesi, tutum ölçeği

Development of an Attitude Scale for the Training of Individuals with Disabilities

ABSTRACT

This study aims to develop a valid and reliable scale that is to be used for measuring the attitudes toward the raining of people with disabilities. It was carried out with 150 participants studying in the Faculty of Education at Abant İzzet Baysal University. Cronbach's Alpha reliability coefficient of the scale, reduced to 20 items after the reliability study, is 0.89. Barlett KMO coefficient for its construct validity was found to be 0.79. After the factor analysis, it was confirmed that the factors of the scale were grouped into five and the variance of the each defined factor was 61.78%. Based on the findings, 20-item scale with five-factor structure having the construct validity was developed. It is considered that this scale will be beneficial both for the research conducted in the field and for having a general idea about determining the specifications of the staff serving for the educational institutions in which people with disabilities are trained.

Keywords: Education of the individuals with disabilities, attitude scale

GİRİŞ

Unesco tarafından yapılan araştırmalara göre, Türkiye nüfusunun yaklaşık %10'unun engelli olduğu bilinmektedir. Bu veriler ışığında, ülkemizde yaklaşık 7-8 milyon engelli olduğu gerçeğiyle karşı karşıya olduğumuz söylenebilir. Genellikle toplumdan soyutlanmış olarak yaşayan ve öz bakımlarında yetersiz kalan engelli bireyler için kapsamlı bir eğitimin verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir (Ulutaşdemir, 2007).

¹ Yrd. Doç. Dr. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: ikostereli@hotmail.com

Bedensel veya zihinsel herhangi bir engele sahip olan bireyler gerek doğuştan gerekse yaşamın herhangi bir döneminde engelli hale gelmiş olsa da toplumun engelli olmayan diğer üyeler gibi vatandaşlık haklarından (bakım, tedavi, eğitim, toplumsal hayatta kimseye bağlı kalmadan katılım ve yaşam) tümüyle eşit biçimde yararlanmak durumundadırlar. Engelli bireylerin belirtilen bu haklardan yararlanmaları gerek Avrupa Birliği (AB)'nin öncelikli ve uzun dönem stratejileri arasında yer almakla birlikte, engellilerin toplumdaki diğer bireyler ile eşit haklara sahip olmaları Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'nde de yer almaktadır (Ertem, 2010).

Ülkemizde de 5378 sayılı Özürlüler Kanunu'nda "Hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır." şeklinde ifade edilen 15. maddesi gereği engelli bireyler temel eğitim ilkeleri doğrultusunda genel eğitim, özel eğitim ve mesleki eğitim görme haklarından yararlanabilmektedirler (<http://www.ozida.gov.tr>).

Engelli bireylerin eğitilmesinde hedeflenen amaçlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir;

- Toplum içinde rollerini gerçekleştiren bireyler yetiştirmek,
- Kendi kendine yeterli bir duruma gelmeleri için temel yaşam becerilerini geliştirmek,
- Yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda üst öğrenime, iş-meslek alanlarına ve hayata hazırlamak,
- Yeterli sağlık beslenme ve düzen alışkanlıkları kazandırmak,
- Zihinsel ve bedensel açıdan kendine yeterli bir vatandaş haline getirmek,
- Mevcut istidat ve kabiliyetlerini en yararlı şekilde kullanabilmelerini sağlamak,
- Aşırı ve zararlı etkilerle bağımsızlıklarının engellenmesini kötüye kullanılmasını, istismar edilmesini önleyici önlemler almak,
- Sosyal olaylara ilgi gösterme, sosyal çevre içinde bulunmaktan hoşlanma, başkaları ile işte, oyunda derste ve bütün ilişkilerde işbirliği yapmak,
- Seviyeye uygun devamlı öğrenme alışkanlığı kazandırmak,
- Daha iyi rahat ve düzenli yaşamının yollarını öğretmek,
- Beden akıl ruh sağlığı yerinde hür ve emniyet içinde yaşayabilecek bir seviyeye getirmek,
- Türkçe'yi iyi konuşur, ihtiyaçlarını karşılamada yerinde kullanılabilir hale getirmek,
- Mesleki öğrenim ve çıraklık yapabilecek olanlara bu alanda yetişme ve ilerleme olanaklarını sağlamaktır (T.C Milli Eğitim Bakanlığı, 2001; Bilir, 1999).

Engelli bireylerin özellikleri, gereksinimleri ve eğitimleri de farklıdır. Bu nedenle özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren bireylerden ayrı

olarak özür tür ve dereceleri bakımından farklı okullarda özel eğitim adıyla eğitim görmekte diğer taraftan normal gelişim gösteren bireylerden ayrı olarak destek hizmetlerinden de faydalanabilmektedirler.

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre özel eğitim, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetişmiş personel, gelişmiş eğitim programları ve yöntemleri ile özel eğitim gerektiren bireylerin yeterliliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim olarak ifade edilmektedir (Cavkaytar,2008). İsman (2010), özel eğitimin engelli bireylere yönelik yapılan amaçlı bir müdahale olduğunu ifade ederek bu sistem içerisinde sunulan özel eğitim hizmetlerinin ise başlı başına geniş, kapsamlı, masraflı ve zor bir alan olarak tanımladığı görülmektedir.

Engelli bireyler için eğitimin önemi belirtilmekle birlikte talep edilen eğitimin karşılanması ciddi bir yatırım gerektirmektedir. Bu alanda eğitim verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi, istihdamının karşılanması ve eğitim verilecek okullar ile eğitim öğretim ortamlarının hazırlanması ülkeler için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu bağlamda önemli olduğu düşünülen diğer bir husus ise toplumda yaşayan bireylerin engelli bireylere yönelik algıları ve engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumlarının belirlenmesi konusudur.

Literatür incelendiğinde, tutumlarla ilgili pek çok tanım yer almaktadır. Bunlar arasında yaygın olarak kullanılanın Smith (1968)'in "bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir" şeklindeki tanımı olduğu ifade edilmektedir (Akt.Kağıtçıbaşı,1999:102). Cüceloğlu (1996)'de tutumu; "oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimi" olarak tanımlamaktadır. Diğer bir tanımlamada ise Pett ve Cacioppo (1996) tutumları belirleyen temel kavramların "inançlar" ve "davranışlar" olduğunu belirtmektedirler. Açıklamalara bağlı kalarak tutumu; duygu düşünce ve eylem boyutları olan ve olumlu ya da olumsuz biçimde davranışları etkisi altına alan bir eğilim olarak ifade etmek mümkündür.

Yürütülen araştırma kapsamında engellilere yönelik tutumlar başlığı altında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde; çalışmaların aday öğretmenler, öğretmenler ve öğrenciler ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Belirtilen araştırmalar incelendiğinde ise; öğretmen adayları ve öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarının belirlenmesi, öğretmenlere eğitim vermek yoluyla eğitim sonrasındaki tutumlarındaki değişikliklerin belirlenmesinin amaçlandığı görülmektedir. Öğrencilere yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalarda ise öğrencilere akranlarıyla etkileşim ortamları hazırlanarak tutumlarındaki değişimler ile öğrencilerin engellilere yönelik sosyal kabul düzeylerindeki değişimlerin belirlenmesinin amaçlandığı izlenmektedir. Diğer taraftan literatürde engellilerin eğitilmesine ilişkin olarak bireylerin tutumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Araştırmanın literatürdeki bu boşluğa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu bağlamda araştırmanın amacı; engelli bireylerin eğitilmelerine ilişkin tutumları tespit edilmesi amacıyla uygun bir tutum ölçeği geliştirmektir.

Araştırmanın Önemi

Toplumumuzda engelli bireylerin oranının oldukça yüksek olmasına karşılık engelli bireye sahip ailelerin çocuklarını çeşitli gerekçelere bağlı olarak toplumla iletişimde buluşturacak ortamlarla bulunmadıkları görülmektedir. Genel olarak toplumumuzun engelli bireylere bakışı ise tartışmaya açık bir konudur. Bu bağlamda yürütülen araştırma ile engelli bireylerin eğitilmesine yönelik toplumu oluşturan bireylerin görüşlerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Literatürde belirtilen bu amaca uygun bir ölçme aracının geliştirilmemiş olması araştırmaya değer bir konu olarak görülmüştür. Diğer bir açıdan bakıldığında ise engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumları araştırmak isteyen araştırmacılara ve engelli bireylere yönelik eğitim kurumlarında hizmet verecek kişilerin seçilmesinde de fikir vermesi açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBU) Eğitim fakültesinde 2010-2011 eğitim öğretim yılında öğrenim gören n=150 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılar zihin engelliler öğretmenliği lisans programında 3. ve 4. sınıf öğrencisi olup, öğrencilerin %43'ü erkek ve %57'si bayandır.

Ölçeğin Geliştirilme Aşamaları

Tutumları ölçmek için geliştirilen ölçeklerde en çok kullanılan yöntemlerden biri Likert'in "Toplam Sıralama Yöntemi"dir (Bakırcıoğlu,1994:186). Likert Tutum Ölçeği, tutumları en kolay ve doğrudan ölçen bir yöntemdir (Kağıtçıbaşı,1999:136). Bu tür ölçekler deneklerin görüşlerini ve ilgili öneriye/ifadeye katılım düzeylerini belirlemeye imkân tanımaktadır (Özgüven, 1998).

Araştırmada kullanılacak bir ölçme aracının geliştirilme aşamaları genel olarak aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Karasar,1995:139-143; Balcı,1997).

1. Madde havuzu oluşturulması aşaması
2. Uzman Görüşü aşaması
3. Faktör Analizi aşaması
4. Güvenirlilik hesaplama aşaması

Bu araştırma kapsamında ölçme aracının geliştirilmesinde yukarıda sıralanan aşamalarında gerçekleştirilen uygulamalar sırayla şu şekilde özetlenebilir.

Madde Havuzu Oluşturulması Aşaması

Engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla bir grup n=18 üniversite öğrencisinden bu konuda kompozisyon yazmaları istenmiştir. Öğrencilere bu çalışmanın bilimsel bir araştırma kapsamında yürütüldüğü

belirtilerek ve öğrencilerin araştırmaya katılımları tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin yazmış oldukları kompozisyonlarda yer alan cümleler, satır satır okunarak tutum ifadesi olarak kullanılabilir cümleler belirlenmiştir. Bu cümleler, tutumların belirlenmesinde kullanılacak bir ölçme aracı için madde yazım kurallarına uygun olarak gözden geçirilerek ifade edilmiştir.

Uzman Görüşü Aşaması

Düzeltilen ve yeniden yazılan tutum cümleleri, engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutum ifadelerinin olumlu veya olumsuz olmalarına göre sayıca eşitlenmelerine çalışılmıştır. Bu şekilde oluşturulan maddeler AİBU’de görevli 2 özel eğitim alan uzmanına kapsam ve yapı; 2 öğretmene dil açısından okutularak ölçülmek istenen obje ile ilgili olup olmamaları yönünde değerlendirme yapmaları istenmiştir. Bu değerlendirme sonucunda ölçek maddeleri denemelik form için hazır hale getirilmiştir.

Faktör Analizi Aşaması

Ölçeğin Puanlanması

Hazırlanan 31 madde kura yolu ile; yanıtlayıcıda bir tepki kurulumunu engelleyecek ve önyargı oluşturmayacak şekilde deneme formunda sıralanmıştır. Ölçek; “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “fikrim yok”, “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” şeklinde 5’li Likert tipinde derecelendirilmiştir. Olumlu maddeler “tamamen katılıyorum” seçeneğinden başlamak üzere 5’den 1’e doğru; olumsuz maddeler ise “tamamen katılıyorum” seçeneğinden başlamak üzere 1’den 5’e doğru puanlanmıştır. Bu şekli ile, ölçeğin deneme formundan alınabilecek en düşük toplam puan 31 ve en yüksek toplam puan ise 155’tir.

Ön Deneme Uygulaması

Geliştirilen ölçeğin deneme formu; AİBU Eğitim Fakültesinde 2010-2011 eğitim öğretim yılında öğrenim gören toplam (n=150) öğrenciye uygulanmıştır. Uygulamayı izleyen süreçte taslak ölçekten elde edilen puanlar SPSS analiz programına aktarılarak analizler yapılmıştır.

Ön Deneme Uygulaması Sonucunda Madde Seçimi

Tutum ölçeklerinde madde analizi, Likert ölçekleme tekniğinin en önemli konusu olan tek boyutluluk özelliğini sağlamak amacıyla yapılır (Tavşancıl,2002). Madde analizi ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin ipucu vermektedir. Çünkü madde analizi işlemleri, ölçekteki maddelerin, ölçeğin ölçmeyi amaçladığı bir özelliği başka özelliklerle karıştırmadan ölçüp ölçmediğini belirleyerek, bu belirleme sonucunda bu tür maddeleri seçerek kendi içinde tutarlı bir ölçek oluşturmak için yapılmaktadır (Tavşancıl, 2002). Tutum ölçekleri için madde analizi yapılmasının diğer bir amacı da ‘hangi maddelerden oluşturulacak ölçeğin güvenilirliği ve geçerliği daha yüksek olur’ sorusuna cevap aramaktır (Tezbaşaran, 1997).

Beşli dereceli Likert tipinde geliştirilmeye çalışılan “Engelli Bireylerin Eğitilmesine İlişkin Tutum Ölçeği'nin” deneme formunda yer alan 31 maddenin hangilerinin işlediğini belirlemek için, korelasyona dayalı madde analizi yapılarak, madde puanı ile ölçek puanı arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu katsayı hesaplanırken ölçek puanı içinden söz konusu maddenin puanı çıkarılarak madde-kalan korelasyon (item-remainder) değeri bulunmuştur. Her bir maddeye ait Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısının 0.30 olması önerilmekle birlikte, korelasyon katsayısının 0.20 veya 0.29 olması durumunda ilgili maddenin üzerinde düzeltme yapılarak kullanılabilceği belirtilmektedir (Güler, 2012).

Deneme ölçeğinde yer alan eşdeğer maddelerden korelasyon katsayısı yüksek olan maddeler seçildiğinde 3 maddenin (1,3,27. maddeler) nihai ölçekten çıkarılmasına, diğer maddelerin (1,2,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19, 20,21,22,23,24,25,26,28,29,30,31) ölçekte tutulmasına karar verilmiştir. Bu durumda ölçekte maddelerin 11'inin olumsuz, 17'sinin olumlu olmak üzere toplamda 28 maddeden oluştuğu görülmüştür.

Tablo 1. *Tutum Ölçeği Deneme Formunun Madde Toplam Test Korelasyonları ve Anlamlılık Düzeyleri*

Maddeler	Madde Kalan Korelasyon Katsayısı	Maddeler	Madde Kalan Korelasyon Katsayısı	Maddeler	Madde Kalan Korelasyon Katsayısı
M1*	.128	M12	.483	M23	.605
M2	.400	M13	.494	M24	.471
M3*	.203	M14	.546	M25	.339
M4	.250	M15	.665	M26	.491
M5	.259	M16	.575	M27*	-.270
M6	.539	M17	.634	M28	.460
M7	.648	M18	.508	M29	.540
M8	.334	M19	.615	M30	.363
M9	.497	M20	.562	M31	.422
M10	.591	M21	.543		
M11	.276	M22	.596		

Geçerlilik

Geçerlilik çalışması için hem kapsam geçerliliği hem de yapı geçerliliği incelenmiştir.

Kapsam Geçerliliği

Kapsam geçerliliği; ölçme aracında bulunan maddelerin ölçme aracına uygun olup olmadığı, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediğinin belirlenmesi ile ilgilidir. Bu durumuna bağlı olarak alanyazınında sıkça kullanılan uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu amaçla Bolu ilinde orta ve ağır düzeyde zihin engelli öğrencilerin öğrenim gördüğü bir okulda çalışan öğretmenlerin (n=5)

görüşlerine başvurarak deneme ölçeğinde yer alan maddelerin gerektirdiği içeriği temsil edip etmediği tartışılmıştır. Gerek madde yazım sürecinde izlenen aşamalar, gerekse madde toplam test korelasyonunun yüksek oluşu, ölçeğin kapsam geçerliğini sağladığını kanıtladığı düşünülmektedir.

Yapı Geçerliliği

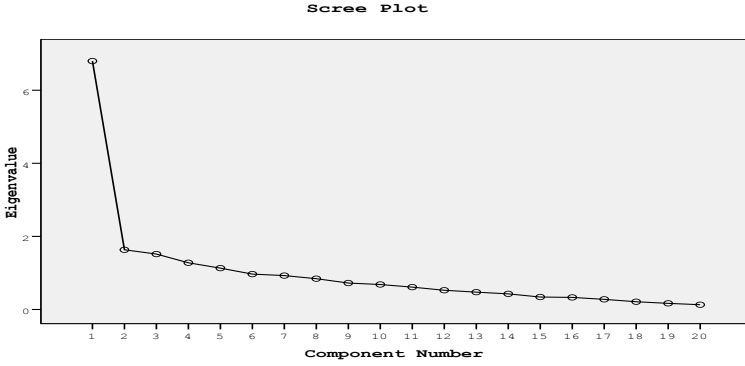
Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin bilgi toplamak amacıyla temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Verilerin temel bileşenler analizine uygunluğu Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelenmiştir. KMO katsayısı verilerin ve örneklem büyüklüğünün seçilen analize uygun ve yeterli olduğunu belirlemede kullanılan istatistiksel bir yöntem olduğu ifade edilmektedir. Yapılan analiz sonucunda KMO değeri 0.790 olarak bulunmuştur. KMO değerinin 0.60'dan büyük olması ve Barlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizine uygun olduğunu gösterdiği ifade edilmektedir (Büyüköztürk,2001). Dolayısıyla yapılan analiz sonucunda Barlett testi anlamlı bulunmuştur ($x = 1334,093$; $p < 0.00$).

Faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanmasında Büyüköztürk (2002) faktör yük değerinin 0.45 ya da daha yüksek olması, yüksek iki yük arasındaki farkın en az 0.10 olması ve açıklanan varyansın (%30) ve daha fazla olmasının yeterli görüldüğünü belirtmektedir.

Tablo 2. Ölçekte Yer Alan Maddelerin Faktör Yük Değerleri (componenet matrix)

Maddeler	Faktör Yük Değeri	Maddeler	Faktör Yük Değeri	Maddeler	Faktör Yük Değeri
M2 **	.383	M13	.493	M23	.654
M4**	.193	M14	.580	M24	.516
M5**	.181	M15	.694	M25**	.339
M6	.484	M16	.600	M26	.521
M7	.641	M17	.672	M28	.484
M8**	.289	M18	.509	M29	.572
M9	.461	M19	.655	M30**	.314
M10	.608	M20	.582	M31**	.443
M11**	.194	M21	.617		
M12	.466	M22	.682		

Tablo 2'de ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerleri incelendiğinde; ölçekte yer alan 28 maddeye ilişkin componenet matrix tablosuna bakıldığında (2,4,5,8,11,25,30,31) maddeler olmak üzere toplamda 8 maddenin faktör yük değerleri 0.45'den düşük olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda belirtilen 8 madde ölçekten ayıklanarak çıkarılmıştır.

Şekil 1. Serpilme Diyagramı (scree plot)

Şekil 1'de çalışmayı desteklemek ve faktör sayısına sağlıklı karar verebilmek amacıyla faktörlerin öz değerlerine dayanan Scree sınaması grafiği de incelenmiştir. Özdeğerlerin grafiği incelendiğinde özdeğeri bir ve birden fazla olan beş faktör olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Dönüşümlü Faktör Yükleri (rotated component matrix(a))

	Component				
	1	2	3	4	5
m23	,728	,177	,314	,003	,177
m12	,652	,078	,218	,068	-,083
m20	,583	,094	-,025	,269	,336
m26	,545	,448	-,208	,238	,071
m10	,494	,158	,292	,324	,049
m7	,456	-,014	,313	,451	,163
m21	,101	,856	,176	,077	,241
m24	,112	,842	,080	,078	,045
m22	,350	,539	,429	,005	,205
m15	,185	,451	,291	,373	,346
m16	,177	,098	,820	,127	,072
m14	,105	,193	,723	,268	-,060
m17	,415	,087	,622	,047	,277
m18	,050	,095	,391	,351	,315
m6	,133	,032	,135	,739	,028
m9	,092	-,057	,018	,730	,329
m13	,102	,298	,151	,653	-,099
m19	,284	,331	,253	,432	,166
m28	,082	,099	,045	,122	,886
m29	,140	,265	,144	,075	,796

Tablo 3'te dönüşümlü faktör yükleri hesaplanan maddelerin yapılan analizler neticesinde ölçeğin 13 olumlu 7 olumsuz olmak üzere toplam 20 madde ve beş faktörden oluştuğu görülmektedir. İlk faktör toplam varyansın (%12,93)'ünü, ikinci faktör (%12,76)'sını, üçüncü faktör (%12,71)'ini, dördüncü faktör (%12,51)'ini ve beşinci faktör (%10,77)'sini açıklamaktadır. Özdeğerlerin açıkladıkları birikimli varyans miktarının toplam varyansın (% 61,783)'ünü oluşturmaktadır. Varyans değerleri ve tablo 3'te maddelerin dönüşümlü faktör yükleri incelendiğinde beşinci boyutu (Gönüllü Katılım) oluşturan 2 maddenin ölçekte tutulmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4. Ölçeğin Alt Boyutlarıyla İlgili Maddeler

Ölçeğin Boyutları	İlgili Maddeler
1. boyut: Eğitim Hakkı	7-10-12-20-23-26
2. boyut: Eğitimin Yaygınlaştırılması	15-21-22-24
3. boyut: Eğitim Sonuçlarına İlişkin İnanç	14-16-17-18
4. boyut: Özel Eğitim Alanına Yatırım	6-9-13-19
5. boyut: Gönüllü Katılım	28-29

Tablo 4 incelendiğinde; 1. boyutta 6 madde, 2. boyutta 4 madde, 3. boyutta 4 madde, 4. boyutta 4 madde ve 5. boyutta ise 2 madde yer aldığı görülmektedir. Ölçekte oluşan boyutların isimlendirilmesinde; özel eğitim alanında öğretmenlik yapan 3 zihin engelliler sınıf öğretmeninden ve özel eğitim alanında uzman 3 öğretim elemanından olmak üzere ve ölçme aracının geliştirilmesi aşamaları açısından ise 1 eğitim bilim uzmanı ve 1 ölçme değerlendirme uzmanının görüşüne başvurularak destek alınmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının isimlendirilmesinde oluşan her bir boyutta yer alan maddeler ilgili kişilere sunularak boyutlara uygun isim önerilmesi istenerek isimlendirme gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin önerileri ve uzmanların görüşleri doğrultusunda ölçeğin boyutları 1.boyut: "Eğitim Hakkı", 2.boyut: "Eğitimin Yaygınlaştırılması", 3.boyut: "Eğitim Sonuçlarına İlişkin İnanç", 4.boyut: "Özel Eğitim Alanına Yatırım" ve 5.boyut: "Gönüllü Katılım" olarak isimlendirilmiştir.

Güvenirlilik Hesaplama Aşaması

Likert tipi bir tutum ölçeğinde, bir maddeden elde edilen puan dağılımının sürekli değişken olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca, ölçekte yanıt seçenekleri ikiden daha fazladır ve seçenekler içinde tek bir doğru yanıt bulunmamaktadır. Bunun dışında, bu ölçeğin temel varsayımlarından biri, ölçekteki her bir maddenin ölçülen tutumla monotonik bir ilişki içinde olduğudur. Bunun anlamı, her bir maddenin aynı tutumu ölçtüğüdür. Bundan dolayı, Likert tipi bir tutum ölçeğinde güvenirlilik düzeyini saptamak için iç tutarlılığın bir ölçütü olan, Cronbach tarafından geliştirilen "Cronbach Alpha" katsayısının kullanılması uygun görülmektedir (Tavşancıl,2002:152). Bu nedenle, "Engelli Bireylerin Eğitilmesine İlişkin Tutum Ölçeği"nin güvenirliliği, Cronbach Alpha katsayısı

hesaplanmış olup 20 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alpha katsayısının .89 olarak belirlenmiştir.

Ayrıca, ölçme aracının her alt boyutu için iç tutarlılık katsayılarının her bir alt boyutu için Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları Eğitim Hakkı Boyutu ($\alpha=.87$), Eğitimin Yaygınlaştırılması Boyutu ($\alpha=.79$), Eğitim Sonuçlarına İlişkin İnanç Boyutu ($\alpha=.78$), Özel Eğitim Alanına Yatırım Boyutu ($\alpha=.71$), ve Gönüllü Katılım boyutunda ($\alpha=.84$) olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla bu sonuçlara göre, ölçekten elde edilen verilerin güvenirlik düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir (Özdamar, 2004).

Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

“Engelli Bireylerin Eğitilmesine İlişkin Tutum Ölçeği” 20 maddeden oluşmaktadır. Nihai ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan ise 20’dir. Ölçekten elde edilen puanların yorumlanması için iki yol tercih edilebileceği uygun görülmektedir.

Bunlardan birincisi; bu hali ile ölçekten alınan toplam puanlar madde sayısına bölünerek, kişilerin elde ettikleri ortalama puanlarına göre, onların “Engelli Bireylerin Eğitilmesine İlişkin Tutumları hakkında bir yargıya varılmasını içermektedir.

İkinci yol olarak ise Anderson (1988)’in tutum puanlarının yorumlanmasına ilişkin puan aralıklarını belirleme yaklaşımını kullanılarak tutum puanlarının yorumlanmasıdır. Bu yaklaşıma göre 5’li Likert ölçeğinde yer alan madde sayısı 3 ile çarpılıp bir değer elde edilir ($3*20=60$). Bu değere + ve - 2 SEM (ölçmenin standart sapma hatası) eklenir. +2 SEM ve üstü pozitif, -2 SEM ve altı negatif ve bu puanlar arası da nötr bölge kabul edilir. Geliştirilen ölçeğin standart sapması 8,30 olarak hesaplanmıştır. Nötr nokta puanından 2 SEM (ölçmenin standart sapma hatası) eklenip çıkarıldığında nötr puan aralığı 44 ile 76 puanları arası olarak bulunmuştur. Ölçekten 76 puandan daha fazla puan alan kişilerin tutumlarının yönü olumlu, 44 puandan düşük olanların tutum yönünün olumsuz olduğu şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ

Bu çalışmada engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumların belirlenmesi çalışmalarında kullanmak için bir tutum ölçeği geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ülkemizde Özürlüler İdaresi Daire Başkanlığı’nın yürüttüğü bir araştırmada “Sizce özürlüler eğitim görmeli midir?” sorusuna cevap olarak katılımcıların %99’unun özürlülerin eğitim görmeleri gerektiğine inanmaları, özürlülerin eğitim ortamlarında bulunmaları gerekliliğini ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra “hayır” cevabını verenlere (%1) bunun nedenleri sorulduğunda, katılımcıların %59.0’u bir fikir belirtmezlerken, %41.0’ı eğitilemeyecek kadar ağır olanlar için bu görüşü ifade ettiklerini belirtmektedir. Benzer biçimde Batu (1998)’da hafif derecede zihinsel özürlü olanların, işitme özürlülere göre

kaynaştırma ortamlarına daha uygun görüldüklerini bulmuştur. Araştırma bulgularında engelin türü ve şiddetinin bireylerin görüşlerini etkilediği söylenebilir.

Yürütülen çalışma sonucunda 20 maddeden oluşan engellilerin eğitilmesine ilişkin tutum ölçeği ortaya konmuştur. Ölçeğin geliştirilme aşamasında veriler AİBU Eğitim Fakültesinde öğrenim gören (n=150) öğretmen adayından elde edilmiştir. Ölçeğin deneme formunda yer alan 31 madde güvenilirlik çalışması sonucunda 13 olumlu ve 7 olumsuz maddeden oluşan, Cronbach Alpha katsayısı 0,89 olan ve 5 boyuttan oluşan bir ölçeğe ulaşılmıştır. Ölçekte yer alan boyutlar eğitim hakkı, eğitimin yaygınlaştırılması, eğitim sonuçlarına ilişkin inanç, özel eğitim alanına yatırım ve gönüllü katılım olarak isimlendirilmiştir.

Bu bağlamda engelli bireylerin eğitilmesinde görev alacak eğitimci ve engelli bireylerin eğitildiği kurumlarda çalışanların seçilmesi gibi durumlarda ilgili kişilerin tutumlarının belirlenmesinde kullanılabilen düşünülen ve geliştirilmeye açık bir başlangıç ölçeği olarak ifade edilebilir. Bundan sonra yapılacak araştırmaların daha geniş ve farklı örneklem gruplarında yürütülmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Anderson L.W. (1988). "Attitudes and their measurement" in Keeves P.J. (Ed). Educational Research, Methodology and Measurement: An International Handbook.
- Bakırcıoğlu, R. (1994) *İlköğretim ortaöğretim ve yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Turhan Kitapevi Basım Yayınları.
- Balcı, A. (1997). *Sosyal bilimlerde araştırma; yöntem, teknik ve ilkeler* (2. Baskı). Ankara.
- Batu, S. (1998). *Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Bilir, Ş. (1999). *Özürlü çocuklar ve eğitimleri*, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Yayınları, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Cavkaytar, A. (2008). *Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim*. İbrahim H. Diken (Eds.) *Özel eğitime gereksinimi olan çocuklar ve özel eğitim* (ss:1-26). Ankara:Pegem Akademi Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1996) *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*. (6. baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Ertem, Seçil (2010) *Avrupa Birliği Ülkelerinde Engellilere İlişkin Güncel Politikalar ve Uygulamalar*. İzmir Ticaret Odası Yayınları.
- Güler, N. (2012). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (3. baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- İsman, Hande (2010). *Özel Eğitim Hakkı. Öz-Veri*. Türkiye Özürlüler İdaresi Başkanlığı Dergisi, Cilt (7), Sayı (2), ss:1605-1619.
- Kağıtçıbaşı, C. (1999) *Yeni İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. (10. baskı). Sosyal Psikoloji Dizisi:1, İstanbul: Evrim Yayınevi.

- MEB (1990). *Milli Eğitim Bakanlığı Eğitilebilir Çocuklar İlkokul Programı*, Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 2*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özgüven, İ. E. (1998) *Psikolojik Testler*. PDREM Yayınları, Ankara: Sistem Ofset.
- Petty, E. R. ve Cacioppo, T. J. (1996) *Attitudes and Persuasion: Classic and Contemporary Approaches*. Ohio State University, Westview Press, Oxford.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- T.C. Özürlüler İdaresi Daire Başkanlığı.(1997). *Özürlülük Eğitimi: Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor Temel Araştırması*. 15.08.2012 tarihinde <http://www.ozida.gov.tr/default20.aspx?menu=guncel&sayfa=nasilanliyor> adresinden alınmıştır.
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert Tipi Ölçek geliştirme Kılavuzu*. Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Ulutaşdemir, Nilgün (2007) *Engellilerin Eğitimi*. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:5.

SUMMARY

To the research brought out by Unesco, it is known that approximately % 10 of population of Turkey is constituted individuals with disabilities. From the standpoint of the research, it can be said that we confront with the reality of existing approximately 7-8 million individuals with disabilities in our country.

Individuals who have any disabilities either physically or mentally, being disabled whether by birth or any period of life, have benefited equally with the rights of citizenship (e.g. care, treatment, education, life and survivor without depending on anybody in social life) as the other member of society who are not disabled.

The properties, needs and educations of individuals with disabilities are also different. That's why individuals having special needs, apart from /except the individuals getting normal growth, can be trained at schools which differ from the aspects of degree and kind of disability.

Giving answer to the demanded education, with specified the importance of education, for individuals with disabilities requires an important investment. The training of teachers who teach on this field, supplying with their employment, preparing of the education institutions and the circle of education cause a huge problem for countries. In this matter another point, thought very important, is the subject of defining the perspectives of society to individuals with disabilities.

When the studies brought out with the title of 'attitudes towards individuals with disabilities' are examined, it is realized that the studies are actualized with probationers, teachers and students. When the researches are examined, it is aimed to point out the reactions of the teachers and probationers on the subject of united education and after educations the changes in the attitudes of teachers. On this point the aim of research is to develop a proper attitude scale which serves to fix of the attitude for training of individuals with disabilities.

Although the rate of individuals with disabilities in our society is rather high, it is realized that families having individuals with disabilities do not give their children the opportunity to be in places communicating with society because of various reasons. With carrying out the research, it is aimed to define what the society think about training of individuals with disabilities.

The study group of the research has consisted of 150 participants studying in the Faculty of Education, education year of 2010-2011, at Abant İzzet Baysal University.

A group of students (n:18), with the aim of defining their thoughts about training of individuals with disabilities, were demanded to write composition on this subject. Scale items were carried out with the analysis of compositions written by university students. The constitute items were presented for the opinion of experts. Previously, 31 constitute items were tested and after application, it was determined that the correlation of 28 items were agreeable. Then 28 items were subjected to factor analysis and they were analyzed. As a result of factor analysis, it was set that the factors of scale were grouped into five and the variance of the each defined factor was 61,78 %. Based on the findings, 20 item scale with five-factor structure having the construct validity was developed.

Naming of the dimensions formed in scale, it is benefited from the concepts of three class teachers of individuals with mentally disabilities, teaching in the field of special education and three instructors who are expert in the field of special education and it is also applied to the concept of an expert of education science and of measuring and evaluation in terms of development the vehicle of measuring. The dimensions of the scale are named to the advices of teachers and opinions of experts as: 1st dimension: Right of Education, 2nd dimension: Generalization of Education, 3rd dimension: Belief to the results of education, 4th dimension: Investment to the area of special education, 5th dimension: Participation willingly.

Using of 'Cronbach Alpha' coefficient, which is creterion of iç tutarlılık, developed by Cronbach is acceptable to find out the level of reliability in an attitude scale as likert. So the Cronbach coefficient and the reliability of 'an attitude scale for training of individuals is calculated and Cronbach Alpha coefficient of the scale with 20 items is found to be 0,885.

Ek-1: Engelli Bireylerin Eğitilmesine İlişkin Tutum Ölçeği

Madde No	Ölçekteki Madde No	Nihai Ölçekte Yer Alan Maddeler	Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kısmen Katlıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.Boyut Eğitim Hakkı								
1	*7	Engelli bireylerin eğitimi, maliyetlerinin çok olması nedeniyle önemli değildir .						
2	*10	Engelli bireylerin eğitiminin normal bireylerin eğitimi kadar öneme sahip olmadığını düşünüyorum.						
3	*12	Engellilerin eğitilmesine önem verilmemelidir.						
4	20	Engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılaması için eğitime ihtiyaçları vardır.						
5	23	Engelli bireylerin de eğitilme hakkı vardır.						
6	26	Eğitimde her bireyin aynı değerde olduğuna inanıyorum.						
2.Boyut Eğitimin Yaygınlaştırılması								
7	15	Engelli bireylerin eğitimi daha da yaygınlaştırılmalıdır.						
8	21	Engelli bireyler eğitim gereksinimlerinin karşılanması için ilgili kurumlar yaygınlaştırılmalıdır.						
9	22	Engelli bireyler için daha çok eğitim imkânının sağlanması gerektiğini düşünüyorum.						
10	24	Engelli bireylerin eğitilmesi alanında personel yetiştirilmesini önemsiyorum.						
3.Boyut Eğitim Sonuçlarına İlişkin İnanç								
11	14	Engelli bireylerin eğitilmesinin, onların toplumda kabullenilmesini kolaylaştıracağını düşünüyorum.						
12	*16	Toplumun gelişmesinde engelli bireylerin eğitilmesinin etkisi olmadığını düşünüyorum.						
13	*17	Engelliler için eğitim faaliyetlerinin anlamı olmadığını düşünüyorum.						
14	*18	Engellilere verilen eğitimin hiçbir başarı sağlamayacağını inanıyorum.						
4.Boyut Özel Eğitim Alanına Yatırım								
15	6	Engellilerin eğitimi için gereken tüm kaynaklar ayrılmalıdır.						
16	9	Toplumun gelişmesi engelli bireylerin eğitilmesi ile doğru orantılıdır.						

17	*13	Engelli bireylerin eğitimi masraflı bir iş olduğu için ikinci plana atılmalıdır.					
18	19	Engellilerin eğitilmesine yönelik özel eğitimin gerekliliğine inanırım.					
5.Boyut Gönüllü Katılım							
19	28	Engelli bireylerin eğitilmesi ile ilgili projelerde sorumluluk alabilirim.					
20	29	Engelli bireyler için düzenlenen eğitim faaliyetlerine gönüllü katılırım.					